

להביך, אבל עכשיו המלחמה נסתיימה, ומה לנו ולצבא? האם זה לא מספיק שנדדתי שלוש שנים? כן, שלוש שנים!"

"ואני, שלוש וחצי שנים!" אמר חייל אחר.

ואז פנה אלי אחד החיילים ושאל אותי מתי אני משתחרר. ענית לו בעוד שנה וחצי, אך הוא לא רצה להאמין לי, כי נראה לו שענית כאלו בקלות ראש. ובאותה עת, ישבו להם באחת הפינות של הקרון כמה חיילים אנגלים, והשתפכו בשירה עלובה. כנראה שהם נסעו כבר הביתה כדי להשתחרר מהצבא, ואנחנו איך-אונים.

מה שנוגע אלי, אמא, הרי אני בריא ושלם ולא חסר מאומה. מה שלומכם בבית? אני מקוה שהכל בסדר. שלום רב, ונא תשובה מהירה.

מבנך האוהבך,
מאיר

למרות צערך על ריחוקו מהבית ומהמולדת, מצא לו מאיר נחמה פורתא בקריאת ספרים רבים ובלימודים בשעות הפנאי. ביחוד הירבה לקרוא ספרות עברית, ובאחד ממכתביו לאחיו צבי, ביקש ממנו להרבות ולשלוח לו ספרים כאלה כי ברצונו להיות באחד הימים סופר, ועליו להתכונן לשם כך. במכתביו מתקופה זו הירבה גם לתאר את נוף המדבר, ואת החיים באוהלים ובמחנות הצבא. באותה תקופה של שרותו במדבר המערבי, קרתה לו תאונה רצינית כאשר התהפך עם אופנוע צבאי עליו רכב בתפקידו והוא שיבר את ידו. ידו הושמה בגבס והוא שכב בבית חולים צבאי למעלה מתודש ימים, אולם לאמו ולאחיו לא כתב על כך מאומה, מפני שלא רצה שהם ידאגו. הדבר נודע להם רק כעבור חדשים, כאשר מאיר חזר הביתה לאחר השחרור מהצבא. כזה היה הבחור מאיר, שתוך חדשים ספורים מהמאורעות שתוארו כאן, נכנס לשנה הגורלית בחייו, שנת השיא של גבורת נפש עילאית, שבסיומה השיב את נשמתו לבוראו ועלה בסערה השמימה.

פרק כ"ט

הפרק האחרון וההירואי ביותר בחייו של מאיר

שחרורו של מאיר מהצבא הבריטי בא מהר יותר ממה שהוא ציפה. לא עברו חדשים רבים ממשלוח המכתב שצוטט בפרק הקודם, ונודע למאיר ששחרורו מהצבא קרוב, והוא החל לכתוב לאחיו שיתעניין בקשר לסידור עבודה בשבילו, מיד לכשישתחרר. הודיע לאחיו שלפי התכנית שנמסרה לו, הוא יחזור לארץ בחודש יולי, ובתום שלושה או ארבעה שבועות להעברתו לארץ, ישוחרר סופית.

אולם, לפני שאנו באים לספר את השתלשלות האירועים הדרמטיים והגורליים בחייו של מאיר לאחר שחרורו מהצבא, עלינו להתעכב קמעא ולספר את אשר אירע בארץ בחדשי האביב הראשונים של אותה שנה סוערת ורבת-פעולות, שנת 1946. שנה זו, ביחד עם זו שלאחריה, היו השנים הסוערות והקובעות ביותר בחיי הישוב והתנועה הציונית: היו אלה שנים של מאבק מר וחרף עם השלטון הבריטי, מאבק של דמים ופעולות צבאיות רבות הן בארץ והן בחוץ-לארץ, צד בצד עם פעולות מדיניות רבות תנופה ועצמה; היו אלה שנים שבהן השלטון הזר העלה לגרדום צעירים יהודים ממיטב הנוער העברי הלוחם, במאמץ לדכא את תנועת השחרור שלנו; והיו אלה השנים שבהן הפעולות הנועזות של המחטרות הלוחמות הצליחו לזעזע עד היסוד את השלטון הבריטי הזר, כך שהביאו בסופן לידי פינוי המוחלט של השלטון הזר מהארץ ולהקמת המדינה היהודית.

בכדי לתאר נכונה את הפעולות המרעישות האלה, עלינו להתחיל בחודש פברואר של אותה שנה, שנת 1946. בחודש זה נערכו התקפות עזות ונועזות על הכוחות הבריטיים. ב־3 לחודש זה, נערכה פשיטה גדולה על ידי כוחות האצ"ל לתוך מחנה של חיל האוויר בתל-אביב, וכמות ניכרת של נשק הוחרמה בפעולה זו. ב־22 לחודש, נערכה התקפה מרובעת של כוחות ההגנה על מחנות צבאיים של הבריטים בכפר-ויתקין, שפרעם, ג'נין ושרונה. שלושה ימים לאחר מכן, הסתערו קבוצות קרב של האצ"ל על שדות התעופה בקסטינה ובלוד, והשמידו אוירונים רבים. לא עברו עוד יומיים, והאצ"ל ערך שוב פשיטה רבתי לתוך מחנה הצבא הבריטי המרכזי בצריפין (סאראפנד), פשיטה שבה נלקחו כמויות גדולות של נשק ותוך קרבות נסיגה הושמד מחסן של הצבא. היו אלה הפעולות העזות הראשונות של אותה שנה, שבישרו את התקרבות הסערה בחדשים הבאים.

חודש אפריל נפתח בחבלה נרחבת במסילות הברזל; גשר הנעמן שליד עכו פוצץ; תחנות הרכבת ביבנה ובאשדוד וכן חמישה גשרים פוצצו. באמצע החודש, נערכה פשיטה לתוך שני מחנות צבא ליד נתניה והוחרמו נשק ותחמושת. ביום 23.4.46, למחרת חג הפסח תש"ו, ערך האצ"ל התקפה על מיבצר טיגרט של המשטרה ברמת-גן. בהתקפה זו, שנועדה להחרמת נשק, השתתפו כארבעים לוחמים. כוחות האצ"ל השתלטו על המיבצר בתחבולת ערמה של הבאת "אסירים ערביים" על ידי "חיילים בריטיים", וכך היה המעשה: סמוך לשעת הצהריים, לאחר ששתי יחידות של האצ"ל חסמו את התנועה בכביש הראשי משני צדי המיבצר, הגיעה לשער המיבצר מכונית צבאית גדולה, וממנה ירד "סמל בריטי", שנכנס לתחנה והודיע שארבעה ערבים נתפשו בגניבת שמיכות במחנה הצבאי בתל-ליטבינסקי, והוא ביקש מהתורן להתזקם במעצר עד למשפט. ה"סמל" לא עורר כל חשד, והקצין התורני הסכים להכניס את "הערבים" שהיו מלווים ששה "שוטרים בריטיים". עם כניסתם, שלפו ה"שוטרים" וה"ערבים" את נישקם וכיוונום אל שוטרי התחנה, שנצטוו להרים את ידיהם, ניתקו את הטלפון והשתלטו במהירות על מחסן הנשק של המיבצר. באותו הזמן, לפי אות מוסכם שניתן על ידי ה"סמל", שהיה לא אחר מאשר מפקד הפעולה, פרצו למיבצר יחידה של עשרה "סבלים" בבגדי עבודה שחיכו בחוץ, וכשבראשם

דוב גרונר, החלו להעביר במהירות את הנשק מהמחסן למכונית שעמדה ליד השער. במשך כעשרים דקות הריקו את המחסן כולו והטעינו את הרובים ואת ארגוני התחמושת על המכונית. אולם, לפני תום הפעולה, הגיעה למקום תגבורת בריטית, שהחשה למקום לפי שידור אזעקה של האלחוטאי שנסגר בחדרו בקומה העליונה. החלו חילופי יריות עזים, שבהם השתתפו גם שוטרים בריטיים מהקומה העליונה של המיבצר שהתאוששו בינתיים מתדהמתם. בחילופי היריות הראשונות נהרג אחד מחיילי האצ"ל שעמד על גג אחד הבתים ממול למיבצר כש"ברן-גן" בידו לחיפוי על המתקפים, ואילו חייל אצ"ל אחר נהרג בהמשך הפעולה.

דוב גרונר, שלמרות אות הנסיגה שניתן, חזר פעם נוספת למשטרה פנימה, כדי להעמיס על גבו את תיבת חומר הנפץ, שנועדה לפוצץ את המגדל, אולם לא הספיק להשתמש בה. נפגע קשה בדרכו חזרה מצרור כדורים שפגעו בלסתו הימנית, נפל מחוסר אונים ונשאר מוטל בתעלה ליד גדר התיל הצפונית של המשטרה. חבריו לא יכלו לבוא לעזרתו, ונאלצו להמלט עם המכונית העמוסה נשק בטרם שיפלו בידי הבריטים הרבים שנועקו למקום. היה זה אותו דוב גרונר, שפרשת חייו, מאותו יום הרה-אסון של פציעתו ונפילתו בשבי ועד למשפטו ועליתו לגרדום בגבורה כעבור שנה, הסעירה את העולם כולו והצטלבה בצורה כה טרגית והירואית בפרשת חייו ומותו של מאיר, כפי שיסופר להלן.

כשבוע לפני הפעולה ברמת-גן, שתוארה זה עתה, בערב פסח, הגיע מאיר לביתו בירושלים לחופשה קצרה. נפשו סערה לשמע הפעולות הרבות המתנהלות ברחבי הארץ נגד השלטון הזר, פעולות שניבצר ממנו להשתתף בהן באורח פעיל. מכיוון שהיה עליו לשוב ליחידתו במצרים כעבור ימים ספורים, בימים אלה הירבה להיפגש עם חברים וחברות שהיו חברי האצ"ל או הלח"י, וגילה להם את המתחולל בנפשו. ניפגש גם עם חברו הותיק, יורם, שהיה כבר תלמיד הטכניון בחיפה, והגיע הביתה לחופשת הפסח. ממנו למד שלאחיו, ידידה, נולד בן לפני כחצי שנה, וקראו לו בשם יחיעם. מאיר שמח מאד לשמוע זאת, וקיבל את הצעתו של יורם ללכת איתו לבקר בבית אחיו.

יצאו מביתו של יורם בשעות אחר הצהריים, וכיוונו את דרכם לשכונת בית הכרם, לביתם של קורין וידידה, בהיותם בדרך, שאל יורם את מאיר מה חדש בקשר לידידה שלו מביירות. מאיר ענה:

"יורם, מאז שסיפרתי לך על קשרי אתה עבר כבר זמן רב, ובינתיים הלכו היחסים בינינו ונתקררו, עד שנפסקו לגמרי. אמנם אהבנו זה את זה, ואפילו היה דיון בינינו על אירושיין. מול הציעה שנתחתן ונהגר לברזיל, איפה שאביה נמצא, אולם עניתי לה שזה לא בא בחשבון, כי אני קשור כולי לארץ. ואשר לאירושיין, טענתי שאנו עדיין צעירים מדי לכך. המשכנו לצאת יחדיו, עד שלפתע הועברתי מביירות לארץ, ומכאן למצרים. קשרי המכתבים בינינו הלכו ופחתו עד שנפסקו לגמרי. בינתיים הכרתי בחורות אחרות, והנה הערב יש לי פגישה עם אחת מהן בקפה אלנבי. אני סבור שפעלתי נכון בזה שלא נתארסתי או, כי זה מעשה שטות להתחתן בגיל צעיר מדי בטרם שמסדרים בחיים. מה דעתך, יורם?"

"סבורני שאתה צודק, מאיר", ענה יורם. "אמנם אני טרם התנסיתי באהבה רצינית, כי אני עסוק מאד בלימודים. אולם גם אני סבור שאין להתחתן בגיל כה צעיר".

השניים נשתתקו והמשיכו בדרכם אחוזי שרעפים, עד שהגיעו למחוז הפצם. נכנסו לבית, וקורין קיבלה את מאיר בידידות רבה ולחצה את ידו. מאיר איחל לה מזל-טוב וביקש לראות את התינוק. קורין הכניסה אותו לחדר בו שכב יחיעם בעריסתו וישן. יחיעם היה תינוק יפה מאד, בעל פני כרוב, ודמותו היתה מזיגה נפלאה של היפה והחינני בפניהם של קורין וידידיה. מאיר לא הסתיר את התפעלותו מזיו קלסתר פניו של התינוק, וקורין קיבלה את המחמאות בענווה. בינתיים חזר גם ידידיה, וכולם יצאו לרחבה שבגינה והתיישבו מסביב לשולחן. האביב הביא לפריחה נהדרת של הפרחים, והאוויר החמים, שהיה ספוג בריחם הנפלא של הפרחים, הנעים להם את הישיבה בגינה. קורין הגישה קפה ועוגות, והשיחה קלחה בנעימות. בהמשך השיחה, סיפר להם מאיר על החיים בצבא במצרים, ועל פגישותיו עם חיילים יהודים שחזרו מעמק הבכא באירופה שסיפרו לו על הזוועות שמצאו במחנות הריכוז של היטלר. מאיר ציין גם בסיפוק שבסופו של דבר הוכחה נכונות דבריו של ידידיה מלפני שנה, שכוחות המחתרת הם מעין ראש חץ ההולך לפני המחנה, ושכיום אנו רואים שגם כוחות ההגנה נצטרפו למאבק המשותף נגד השלטון הנר. ידידיה נענע בראשו ואמר:

"אכן, כיום כל הישוב מלוכד בפעולות המרי נגד השלטון המדכא. לצערנו, ממשך שלטון ה"לייבור" בבריטניה ושליחיו בארץ במדיניות הנלווה של הספר הלבן, ואין לנו ברירה אלא להילחם נגדם בכל הכוח העומד לרשותנו. וכוחנו, שימו לב, אינו קטן כלל וכלל, כפי שהוא נראה ממבט ראשון, למרות מאה אלף החיילים שהבריטים ריכזו בארצנו. כי אנו נפעל לפי האסטרטגיה והטקטיקה הבאה: בדרך-בבד עם פעולות ה"פגע-וברח" של המחתרות, נעורר גם את דעת הקהל העולמית נגד מדימת החיסול של הבריטים, ונגד התכחשותם להתחייבויות החגיגיות ביותר שהם קיבלו על עצמם עם המנדט. ועכשיו, לאחר שנוסד הארגון של האומות המאוחדות, שמטבע הדברים ירש את חבר הלאומים שקדם לו, קיים בפנינו גם הפורום העליון שנוכל להביא אליו את עצומותינו ולקרוא תגר על הבגידה הבריטית. ואל נשכח שגם ועדת המנדטים של חבר הלאומים הוקיעה בזמנו את מדיניות ה"ספר הלבן" כאינו עולה בקנה אחד עם תנאי המנדט. מצד שני, נעורר את דעת הקהל העולמית הן על ידי הפעולות הצבאיות בארץ, הן על ידי המשך והגברת ההעפלה ה"בלתי-ליגלית", והן על ידי גיוס ידידינו ברחבי העולם כולו. ביחוד ניעזר גם על ידי היהדות האמריקאית בעלת ההשפעה הרבה על ממשלת ארצות-הברית. באמצעים אלה, אין ספק, שבסופו של דבר, ננצח ונגיע גם אנו אל המנוחה ואל הנחלה ברם, עד שנגיע אל הרגע המיוחל הזה, נצטרך עוד להיאבק קשות, ולמרבה הצער לא נוכל להימנע מנפילת קרבנות יקרים תוך כדי המאבק. למרות שכל נפש מישראל יקרה לנו מאד. זוהי כנראה דרכה של ההשגחה העליונה, ועלינו לקבל הכל באהבה. כל אחד מאתנו מוכן להקריב את נפשו על מזבח העם.

בעת הצורך. הבה נקווה ונתפלל לאל עליון שמאבקנו יסתיים במהרה, ושנגיע לגאולת העם בזמן הקרוב ביותר".

דבריו אלה של ידידיה הדהדו זמן רב במוחו ובליבו של מאיר. באותו ערב מיהר לפגישה עם הנערה בקפה אלנבי. על אף שקורין וידידיה הזמינו אותו ואת יורם להישאר אצלם לארוחת הערב, התנצל מאיר ואמר להם שעליו להיחפז על מנת לא לאחר את הפגישה שלו, והוא נפרד מהם לשלום. היתה לו מעין הרגשה סתומה שעליו לנצל כל רגע ורגע מחייו כדי לשאוב ממנעמי החיים בטרם יאחר את המועד ...

גם בנסיעתו, כעבור ימים מספר, ברכבת בדרכו חזרה ליחידתו במצרים, הפך והפך בדבריו של ידידיה. וככל שחשב יותר, נוכח לדעת עד כמה שידדיה חכם ועד כמה שניתוחו נכון ומוזהיר. דבריו נסכו בו את הבטחון בנצחון הסופי וגם את הנכונות הנפשית לתת ממיטב יכלתו ואונו להשגת המטרה הנכספת. ימים מעטים לאחר שובו ליחידתו שמע על התקפת האצ"ל על משטרת רמת-גן ועל נפילתו של גרונר הפצוע בידי הבריטים. מובן שכל פרטי המקרה לא נודעו לו אז, אולם ליבו דאב על הגורל הצפוי לשבוי הפצוע. הוא החליט בנפשו שעליו להשתדל לזרז את כניסתו הרשמית לשורות הארגון הצבאי הלאומי. בדיוק באותו הזמן הגיעתו הבשורה על שחרורו הקרוב מהצבא הבריטי, והוא החל בהכנות לקראת השחרור הצפוי.

מאיר הוחזר לארץ בחודש יולי, ובהתאם לסיפורי השחרור מהצבא, היו צריכים לעבור עוד שבועות אחדים עד לשחרורו הסופי. במשך שבועות ביניים אלה, היה מאיר חפשי יותר לצאת מהמחנה ולבוא לביקורים תכופים בביתו. באחד מביקוריו הראשונים, לאחר שובו לארץ, ניגש לביתו של עמיקם, כדי לבקשו שימליץ על קבלתו כחבר בארגון. עמיקם השתחרר מהצבא הבריטי זה זמן, ולמאיר נודע שהוא לא רק חבר פעיל בשורות הארגון, אלא גם ממלא בו תפקיד חשוב מאד. מאיר הגיע לביתו של עמיקם בשעת ערב מאוחרת. תמר השכיבה כבר את בנם בועז לישון, וישבה על הספה וסרגה סוודר עבור בנה, בשעה שבעלה ישב ליד השולחן ועיין בניירות שלפניו. כשמאיר דפק בדלת, מיהר עמיקם והסתיר את הניירות במגרת-סתר, וקם כדי לפתוח את הדלת. בראותו את הבא, הכירו מיד והזמינו להיכנס. השניים לחצו ידיים בחמימות רבה, ולאחר שמאיר ניגש גם ולחץ את ידה של תמר, הוא פנה לעמיקם ואמר לו:

"אני מקווה, עמיקם, שאינני מפריע לכם בשעת ערב מאוחרת זו. יש לי ענין חשוב אליך".

"לא, מאיר", ענה עמיקם, "אינך מפריע לנו לגמרי. להיפך, אני שמח מאד שבאת. זה כבר זמן רב שלא היה לי העונג לראותך, אם כי שמעתי רבות על העזרה הרבה שהגשת לארגון. שבי-נא ונשוחח. מה נשמע אצלך, ומתי אתה משתחרר?"

עמיקם קם וזג למאיר ולעצמו כוסית ברנדי, ולאחר שמאיר נקב את תאריך שחרורו הסופי, החל מאיר לספר את מטרת בואו. בהמשך דבריו אמר:

"אתה זוכר בוודאי עמיקם, שעוד לפני כשנה רצייתי כבר להצטרף לארגון, אולם אתה יעצת שאסתפק במשך שירותי בצבא, רק בהגשת עזרה לארגון, דבר שעשיתי במיטב יכולתי. עתה שאני עומד להשתחרר מהצבא, סבורני שהגיע הזמן שאצטרף רשמית לשורות הארגון. אינני יכול לעמוד מהצד בשעה שבארץ נעשות פעולות כה רבות, והמרד של המחתרת נמצא בעיצומו".

עמיקם הביט בעיניו של מאיר, חיך והשיב:

"טוב, מאיר. אני עצמי, אמנם אינני עוסק בגיוס חברים חדשים לארגון, אולם אתן לך פתק המלצה לארגון, שהינו הממונה על כך, וטקס השבעתך יוכל להתקיים תוך ימים ספורים. דרך אגב, עלי לומר לך שגבריהו מביירות שיבח אותך מאד על פיקוחותך ועזרתך הרבה, והצטער מאד כשהצבא העבירך מביירות. עכשיו, מכיוון שאתה נאמן עלי, אוכל לגלות לך משהו ממה שאנו עומדים לבצע כאן בקרוב. דבר זה, וכמובן כל דבר אחר שיוודע לך במסגרת חברותך באצ"ל, חייב אתה לשמור בסוד גמור ולא לגלותו לאף אחד בשום אופן ובשום מסיבות שהם. חושבני שזה מובן לך היטב".

מאיר חיך ונענה בראשו לאות הסכמה, ועמיקם המשיך:

"ובכן, מאיר, שמעת בוודאי על ה"שבת השחורה" של ה-30 ביוני, בה עצרו השלטונות הבריטיים את ראשי הסוכנות והשוב וחברי הגנה רבים ברחבי הארץ ושלחו אותם למחנות המעצר, ברובם למחנה המעצר בלטרון. לאותו מחנה שבו כלאו עד כה רק את חברי האצ"ל והלח"י החשודים. בעקבות מעשה זה של הבריטים, אנו מתכננים עתה פעולה גדולה נגד מרכז השלטון הזר, פעולה שגם ההגנה הסכימה לה, אם כי התכנון והביצוע יהיה כולו בידינו. פעולה זו, שעומדים להשתתף בה ממיטב חברינו, תבוצע בעוד כשבוע ימים. אינני רשאי לגלות לך את פרטיה, אולם אוכל לומר לך שהיא תהיה פעולה נועזת וחזקה שתזעזע עד היסוד את שלטון הדיכוי הזר. אוכל גם לשתף בפעולה זו בתפקיד של משקיף, אם תפעל תוך היומיים הקרובים בקשר לפתק שאתן לך, ואם תוכל להיות בירושלים בשבוע הבא". מאיר ענה: "אני מודה לך, עמיקם, על האימון ששמת בי. אוכל להבטיחך נאמנה שאני כולי דרוך לפעולה ואשמח להשתתף בכל משימה שהארגון יטיל עלי. ברצוני רק להעיר שאני מקוה שהפעולה תהיה נגד מיבנים ורכוש, ושינקטו כל הצעדים הדרושים כדי למנוע הרג אנשים חפים מפשע".

עמיקם השיב בחיוב, והסביר כי לאויב נגרמות אבדות רק כשאין דרך אחת להציל את חיי הלוחמים העברים. הם נפרדו בלחיצת ידים חמה, לאחר שעמיקם נתן למאיר פתק המלצה לארגון שיקבלו מיד כחבר בארגון. מאיר פעל במהירות, וכבר למחרת עמד בטקס ההשבעה כחבר בשורות האצ"ל שנערך בביתו של ארנון, בנוכחות סמדר. מכאן ואילך, החלו העניינים להתגלגל בקצב גובר והולך.

ביום כ"ג בתמוז תש"ו — 22.7.46, נערכה ההתקפה הגדולה והנועזת של האצ"ל על מפקדת הצבא הבריטי ומרכז השלטון האזרחי במלון "המלך דוד" בירושלים, ומאיר השתתף כבר בפעולה זו בתפקיד של משקיף. ההתקפה תוכננה בקפדנות רבה ובוצעה בדייקנות של שעות בשעות הבוקר של אותו יום, לאחר שנשלחה

אזהרה מוקדמת לפינוי המלון למוכיר הראשי של ממשלת המנדט. לרוץ המזל, סירב הלה להישמע לאזהרה, וכאשר פוצץ חומר הנפץ הרב שהוכנס למטבח שבקומה התחתונה בצורה של מיכלי חלב מלאים חומר נפץ, נהרס כליל האגף בן שבע הקומות, ששיכן את המזכירות הראשית ומפקדת הצבא, ונגרמו אבדות כבדות בנפש. המוסדות הרשמיים של הישוב נבהלו מהקרבת הרבים, ומיהרו לגנות את הפעולה. אולם האצ"ל לקח עליו רשמית את האחריות לפעולה, והאשים את השלטון באחריות ישירה לאבדות הכבדות בזה שלא שעה לאזהרות המוקדמות שהועברו אליו לפנות את הבנין.

פעולה נועזת זו היתה מהלומה כבדה ליוקרתו של השלטון הבריטי, ובישרה את חרפת פעולות המרד נגדו. אמנם הסוכנות היהודית, שחששה לפעולות תגמול חריפות של השלטונות, נרתעה, וכעבור חודש ימים החליטה להוציא את ארגון ה"הגנה" מן המערכה הצבאית נגד השלטון הבריטי ולהזויר למאבק המדיני וללחץ פוליטי, כך שהמרד והפעולות הצבאיות הפכו שוב לנחלתם הבלעדית של ארגוני המחתרת של האצ"ל והלח"י. אולם אלה הגבירו את פעולתם ללא הרף וללא הפוגה, ורבים היו חברי ההגנה שנאתכזבו מהפסקת פעולות המרי של ארגונם, ועברו לשורות האצ"ל והלח"י.

לאחר שמאיר שוחרר סופית מהצבא, נשלח על ידי ארגונו לקורס לסגנים. באותו הזמן, נודעה הצטרפותו לשורות האצ"ל גם לאמו ולאחיו. הדבר נודע להם במקרה. יום אחד הביא מאיר הביתה בקבוקים שונים כדי לנקותם, ואמו, שהבינה את מטרתם, אמרה לו בדאגה על פניה:

"מאיר יקירי, היית כל כך הרבה שנים נע ונד ורחוק מהבית, מדוע לא תשב עתה במנוחה ותתן לאחרים לעשות? האם לא מספיקים השירות בפלמ"ח ובצבא הבריטי? מדוע לא תנוח שנה-שנתיים ותדאג קצת לעצמך?"

"אמא יקרה", ענה לה מאיר קצרות, "דעי לך שמה שאני עושה זה רק מה שהחובה דורשת ממני לעשות. אבל אני מבטיח לך שלא אעשה שום דבר מסוכן". אולם, לא עברו ימים מרובים, ומאיר יצא לפעולה נועזת שממנה לא שב יותר לביתו. התברר לאחר מכן שלפי התכנית לא היה זה מאיר שהיה צריך לצאת לפעולה זו אלא חבר אחר של הארגון, שמשום-מה לא יכול היה להשתתף, וברגע האחרון התנדב מאיר למלא את מקומו...

הפעולה, פיצוץ תחנת הרכבת בירושלים, תוכננה לשעות אחר הצהריים של ה-30 באוקטובר 1946. בלילה שקדם לפעולה, הלך מאיר לישון בשעה מוקדמת וביקש מאמו להשאיר את החלון שליד מיטתו פתוח, מכיוון שחבר צריך לבוא להעירו בבוקר השכם. אמר לה גם שאם יבוא למחרת לשאול עליו שתענה שהוא נסע לתל-אביב, ואמנם בשעת בוקר מוקדמת, בא החבר להעירו, ומאיר קפץ ממיטתו, התרחץ והתלבש, נפרד מאמו ויצא למשימתו. אמו האמינה אמנם שנסע לתל-אביב, אולם למעשה, פנה מאיר עם חברו והלכו למקום ההיערכות.

בהתאם לתכנית, הוחרמו באותו בוקר שתי מכוניות פרטיות למטרת הפעולה,

ובעליהן הוחזקו תחת משמר עד לסיומה. תפקידו של מאיר היה לנהוג במכונות הקטנה, שבה ישבו זוג לבוש הדר, מחופשים כחתן וכלה שעמדו לצאת לטיול ב"ירח הדבש" שלהם, וה"כלה" נשאה בידה זר פרחים. כמו כן היו במכונות עוד שני מלזנים ושלוש מזוודות שהכילו חומר נפץ במשקל של כ-75 ק"ג. במכונות השניה נסעו "סבלים ערביים", שתפקידם היה להוריד את המזוודות ולהניחן במלתחה של תחנת הרכבת.

בשעה 2.30 אחר הצהריים הגיעה לתחנת הרכבת מכונת ה"סבלים", ותיכף לאחריה המכונת השניה שבה נהג מאיר. האנשים יצאו מהמכונות, וה"סבלים" מיהרו והורידו את המזוודות אל המלתחה שבתוך התחנה, והצעירה פרשה את סמל האצ"ל על גבי המזוודות וכן הודעה שהזהירה מפני "סכנה". אולם כאן אירעה תקלה, ואחד הערבים מעובדי התחנה הבחין בנעשה וביקש לעצור את הצעירה. הבחורים נאלצו להתערב ביריות, ובהיכנסם למכונות, בדרך הנסיגה, החלו אנשי המשמר הבריטי שעמדו על גג התחנה להמטיר עליהם יריות. כמה מהבחורים נפצעו, וידו השמאלית של מאיר שישב ליד ההגה נפגעה מצרור שלם של כדורים. על אף הפגיעה הקשה, וכשזרועו רסוקה ושותתת דם, הצליח מאיר בכל זאת להניע את המכונות, ובמהירות עצומה וגבורה יוצאת מהכלל נהג בה, עקף את הפינה של הכנסייה הסקוטית, ולאחר נסיעה של מאות מטרים הגיע לשער של שכונת ימין משה, השוכנת ממול להר ציון. מכאן נתפזרו המשתתפים, ומאיר רץ מרחק של כשלוש מאות מטרים נוספים בשבילים המרוצפים אבנים חלקלקות שבתוככי השכונה היהודית הותיקה, עד שהגיע לביתו של מר שטיין, שנמצא מאחורי מלון "המלך דוד". הוא נכנס לתוך הבית, כרע ושכב על הארץ, וביקש עזרה ראשונה. בטרם שבעלי הדירה הספיקו להגיש לו את העזרה המבוקשת, הופיעו בפתח הבית שוטרים וחילים בריטיים, שנזעקו לשמע היריות, והלכו בעקבות טפות הדם, עד שמצאו את מאיר ועצרוהו.

בינתיים ניסה שוטר בריטי, תוך התעלמות מהאזהרה שהיתה פרושה עליהן לסלק את המזוודות מתחנת הרכבת, והן נתפוצצו בקול אדיר, שנשמע בכל קצווי העיר, והתחנה נהרסה. הבריטים שעצרו את מאיר התנהגו עמו באכזריות, למרות שלא היתה להם שום הוכחה שהוא השתתף במעשה הרכבת, כי הרי הוא נמצא במרחק רב ממנה. עוד בשכבו על ריצפת הבית, ניסה אחד מהם להרים עליו יד, אולם מאיר השיב לו בעוז: "הרף, אני שבוי מלחמה!" אבל במקום להגיש לו את העזרה החיונית, העבירוהו משם לבית הסוהר הצבאי שבשכונה הגרמנית. מאיר דרש בתוקף להסיעו לבית החולים, שכן אחרת תחול האחריות לחייו על ראשו של הקצין. רק אז נעתר הקצין לבקשתו, ושלחו באמבולנס בלווי של ששה חיילים מזויינים, לבית החולים הממשלתי שבמגרש הרוסים. מצב זרועו היה כה גרוע עד שהרופא שאל אותו מיד אם הוא מסכים שיקטעו לו אותה, כדי למנוע חשש של הרעלת דם, ומאיר השיב ללא היסוס: "קייטעו!"

מאיר שכב בבית החולים באותו חדר שבו שכב גם גרונר, שמאו היפצעו לפני כחצי שנה, בהתקפה על משטרת רמת-גן, עבר סידרה ארוכה של ניתוחים בליסתו.

וטרם החלים מפצעיו. החדר שבו הם שכבו היה תחת משמר חזק של שוטרים. דוב נתרשם עמוקות מעוז רוחו ומאומץ ליבו של הלוחם הפצוע החדש שהובא אל תאו, ואשר על אף יסוריו ומכאוביו הרבים הוא נשאר באומץ ולא התלונן כלל. גם העובדה שמאיר הפך לגידם לא השפיעה במאומה על רוחו האיתנה, והוא עוד מצא בליבו את העוז לעודד את דוב ואת יתר הפצועים שהיו עמם בתא. היה משהו משותף בהתנהגותם של השניים: שניהם נשאו את ראשם בגאון ואת סיבלם בשקט ובהכנעה, תוך הכרה בדרך הנכונה שבה הם הלכו. שניהם היו בטוחים שמעשיהם היו אבני יסוד בדרך לשחרור הלאומי ולעצמאות, שעבורם כל קרבן יירצה, גם הקרבן הסופי והעליון שיידרש מהם, הקרבת נפשם, לא ידכאם ולא ינמיך את קומתם; להיפך, הם יצעדו לקראתו בקומה זקופה וברוח נכונה. אין פלא, איפוא, שידידות כנה ועמוקה נקשרה בין שני הלוחמים האמיצים האלה, ידידות שנמשכה עד ליומם האחרון עלי אדמות.

בשבת שלאחר הפעולה בתחנת הרכבת, בא הרב אריה לויץ, רבם של האסירים, לבקר את מאיר בבית החולים. רב אריה היה רבם של האסירים מזה שנים רבות, והוא אשר באישיותו הנעלה ובענוונותו היתרה הביא נחמה רבה ועידוד לכל אסירי המחחרות. הם התייחסו אליו כאל מורם ורבם הרוחני, ועבותות של אהבה נקשרו בינו לבינם, אהבה עמוקה והערצה שעתידה היתה להימשך לכל ימי חייהם. בהופעתו המרשימה, בעיניו המקרינות אהבה ובדבריו השקטים והמרגיעים, היה משהו שעודד את רוחם והקל על משא סיבלם בישיבתם הארוכה בין כותלי הכלא האפורים.

מישנה שמחה שמח מאיר לקראתו, כי הרי היתה הוא רבו ומדריכו משכבר הימים, כשהוא עוד למד בת"ת "עץ-חיים". רב אריה הביא לו דרישת-שלום חמה מאמו, שטרם הורשתה לבוא לראותו, וכן סיפר לו ששני אחיו הגדולים נעצרו והועברו למחנה בלטרון. מאיר הצטער לשמוע זאת, בהיותו הגורם למעצרים, אולם ר' אריה ניחמו ואמר לו שבוודאי ישוחררו במהרה. ר' אריה המשיך ושאלו כיצד הוא מרגיש ואם הוא מקבל את הטיפול הדרוש. מאיר ענה שהרגשתו טובה, למרות הכאבים בזרועו, אבל הוא מצטער צער רב על הסבל הקשה שהוא גרם לאמו, הן בגלל פציעתו והן בגלל מעצר האחים. ר' אריה ניחמו שוב ואמר לו:

"מאיר יקר, עליך לשים את מיבטחך בה' ולשאת את היסורים באהבה. ישועת ה' כהרף עין. תתפלל אליו בכוונה והוא ישלח לך את הישועה בקרוב. היכרתי את אביך המנוח, ר' אליעזר ז"ל, עוד מחוץ-לארץ, ושנינו עלינו מאותה עיר, ברסט-ליטובסק, שברוסיה. עליך להתגאות באביך, שהיה יהודי יקר וירא-שמים, ולבטח זכותו תעמוד לך".

במלים אלה ניחם ר' אריה את מאיר, ולאחר שהבטיח לו להעביר דרישת-שלום ממנו לאמו, נפרד ממנו בברכת "שבת שלום", ויצא מבית החולים כדי לבקר את יתר האסירים שבבית הכלא הגדול ששכן ממול לבית החולים. שבועיים לאחר מכן, כשפצעיו של מאיר הגלידו במקצת, הוא הועבר לכלא שממול, ואילו דוב, שמצבו גם כן השתפר קמעה, הועבר כעבור זמן קצר למחנה המעצר שבלטרון. שם הוא

נפגש עם אחיו של מאיר ומסר להם דרישת-שלום חמה ממנו, ושיבח בפניהם את רוחו החזקה ואומץ ליבו של אחיהם הצעיר. ¹ העברתו של דוב ללטרון באה בגלל הטבה כלשהי במצב בריאותו ובגלל הצורך לדעת רופאיו, להמתין כשלושה חדשים עד לטיפול האחרון, היינו, להרכבת עצמות הלסת. אולם, אם היה מישוהו שסבר שהעברתו למחנה המעצר בלטרון, (מקום בו היו עצורים רק חשודים), ולא לכלא, רמו על הקלה כביכול במצבו ועל ויתור הבריטים מלהביאו למשפט, הרי התאכזב עד מהרה: לא עברו שבועות אחדים לשיבתו במחנה המעצר בלטרון, כשבא פקיד בריטי והודיע לו רשמית שביום ה-1 בינואר 1947 יתקיים משפטו בבית הדין הצבאי בירושלים, באשמה של עברה על שני סעיפי תקנות ההגנה לשעת חירום, שלפי כל אחד מהם הוא צפוי לעונש מוות. דוב קיבל את ההודעה בשלוות נפשו הרגילה, ופנה ואמר לחבריו: "במשפטים ובתליות הם לא יפחידו".

מיד בתחילת המשפט הודיע דוב לשופטיו הצבאיים שהוא אינו מכיר בסמכות בית הדין לשפטו, וקרא הצהרה כדלקמן: "אני אינני מכיר בסמכותם לשפוט אותי. בית דין זה משולל כל יסוד חוקי, מאחר שהוא נתמנה על ידי שלטון שאין לו יסוד חוקי. ... באתם לארץ-ישראל על סמך התחייבות שקיבלתם על עצמכם מידי כל אומות העולם, לתקן את העוול הגדול ביותר בתולדות האנושות שנגרם לאינו שהיא אומה, את העוול של גרוש ישראל מארצו והפיכתו לקרבן עולמי של רדיפות ושתיטות בלתי פוסקות. התחייבות זו — ורק התחייבות זו — היתה היסוד החוקי והמוסרי למציאותכם בארץ זו. אך אתם הפרתם אותה בזדון לבב, בכוח ברוטאלי ובערמה שטנית. הפכתם את התחייבותכם לפיסת נייר ואותה קרעתם לגזרים. ..."

דוב המשיך לקרוא את הצהרתו שסיימה במלים הבאות: "אני אינני מכיר בסמכותם שלטון ... וכשאין השלטון הקיים באיזה ארץ שהיא חוקי, כשהוא הופך לשלטון דיכוי ועריצות, זכותם של אזרחיה — יותר מזה, חובתם היא — להילחם בשלטון זה ולהפילו. את זאת עושה הנוער העברי, את זאת הוא יעשה, עד שתסתלקו מן הארץ הזאת ותמסרוה לבעליה החוקיים: לעם ישראל. כי זאת עליכם לדעת: אין כוח בעולם שיוכל לנתק את הקשר בין עם ישראל ובין ארצו היחידה. ומי שינסה לנתקו — ידו תקוצץ וקיללת האלוהים תהיה רובצת עליו לעדי עד".

דוב ישב על מקומו ולא השתתף יותר במהלך המשפט, למרות הפניות אליו מצד נשיא בית הדין ומצד הקטיגור. בתום המשפט באותו יום, לאחר שהושמעו העדויות, הקריא נשיא בית הדין את פסק הדין דלקמן: "בית הדין דן את הנשפט על האשמה 'דוב גרונר, בית הדין מצא אותך חייב בשתי האשמות שבהן נאשמת. על האשמה הראשונה הנך נידון להיתלות בצווארך. בית הדין שומר לעצמו את הזכות לקבוע את העונש לגבי האשמה השנייה'. ..."

מיד עם גמר קריאת גזר הדין, קם דוב על רגליו והכריז: "הנה נוסבתי שיהיה ימי בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום!"

גזר הדין החמור בא כהפתעה לרבים מבין הנוכחים באולם המשפט. כי הרי

גם הקטיגור עצמו לא לחץ בכיוון של גזר דין מוות: בדברי סיכומו הוא ציין את שירותו של דוב במשך חמש שנים ורבע בצבא הבריטי שבהן השתתף גם בקרבות שבאיטליה; את השתחררותו מהצבא בדרגת לאנס-קורפורל עם תעודת התנהגות טובה; העובדה שמכל משפחתו נותרה לו רק אחות שנמצאה באמריקה; ולאחרונה ציין שהוא נמצא בבית החולים במשך למעלה משבעה חדשים כתוצאה מן הפצע הקשה שהוא נפצע, ושהוא עתיד להישאר בעל מום לכל ימי חייו. ברם, על אף העובדות האלה, החמירו השופטים בעונש, מפני שהיו נתונים כנראה תחת הרושם של ההלקאות שהולקו מייגור ושלשה סרג'אנטים בריטיים שלושה ימים לפני כן בידי אנשי האצ"ל בנתניה, בתל-אביב ובראשון לציון. הלקאות אלו, שבאו כתגמול על הוצאה לפועל של פסק דין מלקות נגד חייל אצ"ל צעיר שנתפש בעת התקפה, פגעו קשות ביוקרה של הבריטים, והם החליטו לנהוג באכזריות כלפי השבויים שנפלו בידיהם.

ואכן אכזריותם הברוטאלית של הבריטים נתגלתה בכל כיעורה באותו "ליל הלקאות", כאשר קבוצת לוחמים רביעית של האצ"ל (נוסף על שלוש הקבוצות שהצליחו במשימתם), יצאה במטרה לתור אחרי קצינים בריטיים ולהלקותם, אולם מזלם לא עמד להם ומכונתם נתקלה במחסום-דרכים בסביבת וילהלמה-רמלה. החיילים ששמרו על המחסום פתחו ביריות עליהם, ומכונתם נעצרה. לוחם אחד, אברהם מזרחי, נפצע קשה, וארבעת חבריו, יחיאל דרזנר, אליעזר קאשני, מרדכי אלקחי וחיים גולובסקי נאסרו. הבריטים התעללו באסירים, ועינו אותם באכזריות. כתוצאה מהעינויים מת מזרחי, ואילו יתר הארבעה הועברו למחנה צבאי, מקום בו עונו שוב בעינויים סאדיסטיים, ורק כעבור חמישה ימים הועברו לבית החולים של בית הסוהר המרכזי בירושלים, כדי לתת להם טיפול רפואי שיחזיר להם את צורת האנוש, כי הרי אי-אפשר יהיה להעמידם למשפט, בו יהיה נוכחים באי-כוח העתונות העולמית, לפני שיחזרו לאיתנם.

לאחר מתן גזר הדין במשפטו של דוב, הוא הועבר תחת משמר כבוד לבית הסוהר המרכזי בירושלים, הולבש במדי הארגמן של הנידונים למוות והוכנס לאחד משני תאי המוות השוכנים זה מול זה, במרחק צעדים ספורים מחדר הגרדום. במקום זה בילה דוב את יתרת ימי חייו עלי אדמות, מחוץ ליומיים האחרונים שבהם הוא הועבר למיבצר עכו. במשך כל 105 הימים שדוב חי בצל הגרדום, תחילה לבדו, ולאחר מכן, בחברת חבריו לגורל, היתה רוחו איתנה ועשויה ללא-חת, והוא נשא את גורלו בגאון ובקומה זקופה כיאה לנצר לאותם גיבורים לוחמים שלנו מימי רבי עקיבא, לאותם עשרת הרוגי המלכות הקדומים שמסרו את נפשם על קדושת השם. בשבת הראשונה שלאחר פסק-הדין, כאשר הרב אריה לויין בא לבקר בתא המוות, מצאו הרב גאה ואמיץ ובמצב רוח איתן ומרומם, בדיוק כפי שהרב רגיל היה לראותו מקודם לגזר הדין. כל הרעש הרב שנתעורר מסביב לו, הן בארץ והן בעולם הגדול, כאילו לא נגע לו כלל, והוא המשיך בחיים הקצרים שעוד נותרו לו בבטחון מלא ובאמונה כנה בצדקת דרכו. איתן ומרומם בינתיים, נעשו בחוץ פעולות קדחתניות להצלת חייו, בקשות חנינה החלו לזרום

לנציב העליון ולמפקד הצבא הבריטי מכל הצדדים: מהרבנים הראשיים, ממוסדות הישוב השונים, מעיריות, מארגונים ומאישים דגולים ברחבי העולם כולו. אולם כל אלה היו ללא-הועיל. כי הממשלה הבריטית החליטה לגלות "יד ברזל" ולנסות לדכא את המרד בכל הכוח שברשותה. ואחד האמצעים שהיא בחרה למטרה זו היה הקמת עמודי תליה בארץ. ברם, כפי שנראה להלן, לא ישרתו אלה את מטרתה; להיפך, עמודי התליה הם אשר חיטלו את רוח המרד, והחישו את התפוררות שלטונה בארץ.

הארגון הצבאי הלאומי, שהעריך נכונה את גישתם של הבריטים, נקט באמצעי היחידי שהיה לו הסיכוי הסביר להניא את הבריטים מביצוע גזר הדין נגד דוב. לאחר שביום 21 בינואר 1947 אישר המפקד הצבאי הראשי את פסק-הדין בהוראה שאמרה: "היום אישרתי את ההרשעה ואת גזר הדין והנני מצווה כי גזר הדין יוצא אל הפועל בבית הסוהר המרכזי בירושלים ביום 28 בינואר 1947, בשעה 8.00 בבוקר", מיהר האצ"ל וחטף שני בני תערובות: האחד, קצין אינטליגנס בריטי בירושלים, והשני, נשיא בית הדין המחוזי הבריטי בתל-אביב. השלטונות הבריטיים הטילו עוצר וערכו חיפושים קפדניים כדי למצוא את שני החטופים, אך ללא-הועיל. גם איומיהם של השלטונות לראשי הישוב בהטלת "מצב צבאי" לא יכלו לעזור להם, כי האצ"ל היה תקיף בדעתו לא לשחרר את החטופים. ומכיוון שהשופט המכובד היה בן למשפחה חשובה ואצילה באנגליה, שהפעילה לחץ חזק להצלת חייו, לא היתה למפקד הכללי של הצבא בארץ ברירה אלא להודיע רשמית בשידור ב"קול ירושלים" על דחיית ההוצאה לפועל של פסק הדין לזמן בלתי מוגבל על מנת לאפשר הגשת ערעור למועצת המלך. ככה הוסרה הסכנה המיידית לחייו של דוב, והאצ"ל שחרר את שני החטופים.

ביום 10 בפברואר 1947 נוספו בתאי המוות של בית הסוהר המרכזי בירושלים עוד שלושה נידונים למוות. היו אלה יחיאל דרונר, אליעזר קאשני ומרדכי אלקחי. שנתפשו בליל ההלקאות. חברם הרביעי נידון למאסר עולם, בהתחשב בגילו הצעיר. משפטם של הארבעה נערך באותו יום, והם לא השתתפו במהלך המשפט, אלא קראו הצהרות. עם הינתן גזר-הדין המוות, קמו ארבעת הצעירים על רגליהם ופרצו בשירת "התקווה" אדירה שהדיה חדרו ללבבות כל הנוכחים בבית הדין, לרבות השופטים. כאשר הובאו השלושה לתאי המוות, קיבלם דוב בדברי עידוד וניחומים, אולם רוחם היתה איתנה בלאו הכי. גזר-דינם אושר בחיפזון על ידי המפקד הכללי של הצבא, שעמד לעזוב את הארץ, ולא רצה להשאיר זאת למפקד שיבוא במקומו. אולם שלטונות המנדט הסכימו לדחות את ביצוע גזר הדין נגדם, עד לביורר הערעור בענינו של גרונר שהוגש בשם דוד שלו שחי באמריקה.

בינתיים, במשך כל הזמן שעבר מאז שמאיר נפצע ונתפס בפעולת תחנת הרכבת בירושלים, נמשכו בכל עון פעולותיה של המחתרת ברחבי הארץ וגם בחוף-לארץ. ביום 31.10.46 היינו למחרת הפעולה בתחנת הרכבת. הותקף בנין השגרירות הבריטית ברומא, לאחר שהאוכלוסיה האיטלקית שבשכנות לשגרירות הוזהרה והורחקה מהמקום, והבנין נהרס בחומרי נפץ. בחודש נובמבר, נערכו התקפות

כמעט יומיות על מסילות הברזל, מכוניות צבאיות ומשרדי ממשלה. בינואר 1947, הותקפו ריכוזי צבא ומשטרה והופעלו מוקשים בדרכי התחבורה הראשיות. לכידתם של שני בני התערובות הבריטיים, 24 שעות לפני המועד שנקבע להוצאתו להורג של דוב, גרם לכך שהשלטונות יכניסו את כל הפקידות הבריטית ומשפחת תיהם לתוך איזורים סגורים, מוקפים גדרי תיל, שעליהם הופקדו משמרות מוויינים כבדים, לשמירת יום ולילה. איזורי-בטחון הללו נקראו בהיתול על ידי בני הישוב בשם "בווינגרדים" על שמו של שר החוץ הבריטי ועל משקל "סטלינגרד" המפורסמת. אכן, הבריטים החלו לחשוש לנפשם ונסגרו ב"גיטאות". ברם, גם "בווינגרדים" אלה לא היו בטוחים, והם הותקפו ונפרצו לא אחת בידי חיילי האצ"ל. ביום 18 בפברואר, 1947, הודיע שר החוץ בוויין בבית הנבחרים הבריטי, כי בעית ארץ-ישראל תובא בפני ארגון האומות המאוחדות במושב הרגיל המתכנס בספטמבר. למרות מחאתיהם של ווינסטון צ'רצ'יל וריצ'רד קרוסמן, שדרשו העברת הבעיה לאו"ם בכל ההקדם, עמד בוויין בתקיפות על דעתו שלפני הסתיו לא יתכן הדין באו"ם. אולם הוא נאלץ עד מהרה לשנות את דעתו. כאשר, בעקבות הודעתו הנ"ל בבית הנבחרים, תיכנן האצ"ל וביצע ביום 1 במארס שורה של מיבצעים, שזיעזעו את מוסדות השלטון בארץ ומוטטו את יוקרתו. הפעולה העיקרית באותו יום היתה התקפה על מועדון הקצינים הבריטים שבבית גולדשמידט בתוך "איזור הבטחון", בליבה של ירושלים, והריסתו תוך קרב חיפוי ונסיגה. מחוץ לפעולה נועזת זו, נערכו באותו יום התקפות רבות על מחנות צבאיים ברחבי הארץ, על ריכוזי מכוניות ועל תחנת המשטרה הבריטית ברחובות. השלטון הגיב בהטלת מצב צבאי בארץ-ישראל, שנמשך רק 15 יום, מפני שעל אף המצב הצבאי, לא פחתו פעולות האצ"ל, אלא להיפך, הלכו וגברו. כמעט בכל יום של חודש מארס, בימי המצב הצבאי ולאחריו, נמשכו התקפות האצ"ל ללא הפוגה. ביום 12 לחודש, הותקף מחנה הצבא ב"שנלר", ששימש כ"איזור בטחון בריטי", ונחרב חלקית. כעבור שלושה ימים הותקף והושמד מועדון הקצינים ומחסן המזון שליידו. במחנה הצבא בחדרה. כמו כן פוצץ, בימים שלאחר מכן, מספר פעמים צנור הנפט בקו חיפה-קירקוק.

כל זה היה כבר יותר מדי גם בשביל האנגלים "קרי המוג"; כך שביום ה-31 במארס 1947, קם צ'רצ'יל מספר פעמים בבית הנבחרים וצעק: "כמה זמן יימשך מצב זה? ... האין אמצעים להחיש את הפניה לאו"ם? ...". ושר המושבות השיב: "כבר ננקטו צעדים מתאימים, כדי לראות אם אפשר להחיש את הענין מבחינת הנהל של האו"ם ... אנו עושים את הצעדים בניו-יורק במהירות האפשרית". בדרך זו, הושמו לאל תכסיסי ההשהייה של בוויין, ובריטניה נאלצה לבקש כנס מיוחד של עצרת האומות המאוחדות לדיון בבעית ארץ-ישראל כבר בחודש אפריל.

אולם, בטרם שנעבור לספר את השתלשלות הענינים הדרמאטית מאז החלו האומות המאוחדות לדון בבעיה, עלינו לשוב לענינו של מאיר, כי, בינתיים, הגיע תאריך ה-25 במארס, 1947, הוא היום שבו התחיל משפטו ומשפט יתר שלושת

הנאשמים שנתפשו כעקבות פיצוץ תחנת הרכבת, בבית הדין הצבאי הבריטי בירושלים. התגובה הייתה חריפה וזאת בגלל שיש להם זכויות יסודיות. הם נשפטו בימים שקדמו להתחלת המשפט. ניסה אחיו של מאיר, ששחרר בינתיים ממחנה המעצר בלטרון, להשפיע עליו שיתגונן בבית המשפט. הפגישות ביניהם בבית הסוהר המרכזי בירושלים נערכו בשבתות. בעת הביקורים הרשמיים. אחיו שלמד מפני עורך-הדין לויצקי את פרטי האשמה שהיו נגד מאיר, היה משוכנע שבאם מאיר יתגונן בבית המשפט, יש לו סיכויים טובים להצליח, מפני שלאחר הכל, הוא לא נתפש במקום ההתקפה אלא במקום מרוחק מאד משם, והוא יוכל, איפוא, לטעון שהוא נפצע במקרה בעברו בשכונת ימין משה מהיריות שגורו בסביבה. לא היו הנכחות ישירות שמאיר השתתף בהתקפה בתחנת הרכבת, וגם טביעות אצבעותיו לא נשארו על הגה המכונית. אולם מאיר ענה לו שהוא חייל ועליו למלא את הנראות מפקדיו; אדרבא, אם אחיו יצליח לשכנע את הארגון להתיר לו להתגונן, הוא יעשה זאת ברצון. בעקבות עמדה זו של מאיר, התקשר אחיו עם באי-כוח האצ"ל, והלה הבטיח לו שאם יתברר שלמאיר יש סיכויים כלשהם להתגונן בבית-המשפט ולהצליח, אוי, לא רק שיתירו לו להתגונן אלא גם יתנו לו את כל העזרה המשפטית הדרושה; אבל, לדבריו אמר לו עורך-הדין לויצקי שאין למאיר סיכויים. זה היה בסתירה גמורה למה שאותו עורך-דין אמר לאחיו של מאיר, בשעה שבא לברר את פרטי האשמה: הוא אישר לו אז שאם מאיר יתגונן יש תקוה שיצליח... בינתיים נפתח המשפט ונתברר שהחלט ששניים מהנאשמים יתגוננו ואילו מאיר ועוד נאשם אחד לא יתגוננו אלא יסרו הצהרות. עוון רוחו וגבורת נפשו של מאיר נתגלו מיד עם פתיחת המשפט. הוא ביקש מבני משפחתו שלא יוציאו את כוחם לריק ושאל יתאמצו להצילו, כי אם יש עוד זיק של רגש אנושי בלב שופטיו, הרי ממילא יבינו את הרקע של מעשי הגבורה של הלוחמים הישראליים; אולם מכיוון שספק גדול אם נשאר להם רגש כזה, הרי חבל על המאמצים. ונאמן לדבריו: "מוטב למות בכבוד מאשר לחיות בשפלות". לקח על עצמו, למרות היותו הצעיר שבין חבריו לפעולה שנתפשו, להצהיר את הצהרה הבאה לפני שופטיו, ואלה היו דבריו שהקריא מכתב ידו: "קציני צבא הכיבוש! משטר של עצי תליה — זהו המשטר שהנכם רוצים להשליט בארץ זו, שנועדה לשמש מגדלי-אור לאנושות כולה, וברשעותכם הנכם מניחים, כי עלי-ידי משטר זה תצליחו לשבור את רוח עמנו, העם שכל הארץ היתה לו לגרדום, טעיתם! תיווכחו כי נתקלתם בפלדה. בפלדה המתחשלת לאש האהבה והשנאה — האהבה למולדת ולדרור, השנאה לשעבוד ולפולש. פלדה בוערת היא, לא תשברוה. את ידיכם תכוו. מה רב עוורונכם, עריצים בריטיים, וכי לא השגחתם עדיין מי התייצב נגדכם במסע זה, שאין לו דוגמא בתולדות העמים? האותנו תפחידו במוות? אותנו, שבמשך שנים האזננו לטקטוק של גלגלי הקרונות ההם, שהובילו את אחינו, את הורינו, את טובי עמנו, לשחיטה, שאף לה אין דוגמא בהיסטוריה האנושית? אותנו

ששאלנו והננו שואלים את עצמנו יום יום: במה טובים אנו מהם, ממיליוני אחינו? במה זכינו: הרי יכולנו להיות ביניהם ואתם בימות הפחד וברגע' הגסיסה? ולשאלות אלה, הבאות וחוזרות, ישנה במצפוננו תשובה אחת: נשארנו בחיים לא בכדי לחיות ולצפות, בתנאים של עבדות ודיכוי, לטריבליאנקה חדשה, נשארנו בחיים, בכדי להבטיח חיים, חופש וכבוד לנו, לעמנו, לבנינו ולבני בנינו לדורי דורות. נשארנו בחיים, בכדי שלא יישנה עוד מה שאירע שם ומה שקרה ועלול לקרות תחת שלטונכם, שלטון הבגידה, שלטון הדמים.

על כן, אותנו אין להפחיד. למוד למדנו — ובכמה קרבנות-חינם למדנו? — כי יש חיים הגרועים ממוות ויש מוות הגדול מן החיים, ואם עדיין לא הבינתם את החזיון הזה של אומה שאין לה מה להפסיד וזלת כבלי שעבודה, זולת פרספקטיבה של מאידאנק חדש — אות הוא כי הוכיחם בסנוורים, בכדי שתורדו מן הבמה, שממנה מורידה ההשגחה העליונה את כל אלה הקמים על העם הנצחי לכלותו. אשור ובבל, יוון ורומא, ספרד וגרמניה קדמו לכם — אך אתם תבואו בעקבותיהם. חוק-עולם הוא, את זאת רציתי לומר לכם, קצינים בריטיים, לכם ולשולחיהם, ובאשר לי, שבוי אנוכי והנני דורש יחס כאל שבוי מלחמה".

עם סיום קריאת ההצהרה, ישב מאיר על מקומו על ספסל הנאשמים ולא השתתף יותר במהלך המשפט, שנמשך שמונה ימים, מחוץ למקרה אחד שעליו יסופר להלן. הוא ישב ועיין בעתונים שאחיו הביא לו, ומוזמן לזמן היפנה את ראשו וחייך לעברו ולעבר נערתו שישבה על יד אחיו. כל מהלך המשפט כאילו לא נגע בו, ולפניות נשיא בית הדין אליו עשה את עצמו כלא שומע, ונשיא בית-הדין רשם בפרטיכל: "שותק מתוך כוונה רעה ובזיון בית-המשפט".

באחד מימי המשפט הופיעו באולם בית הדין ידידיה, קורין ויורם והתיישבו על הספסל ליד אחיו של מאיר. מאיר הבחין בהם מיד ופניו אורו. הוא העריך את אומץ ליבם (כי היתה סכנה לצעירים לבוא לאולם בית הדין מכיוון שיכלו להיחשד על ידי הבריטים כחברי מחתרת) והוא שאב עידוד רב מנוכחותם. לפתע קם מאיר על רגליו וביקש רשות לחקור את אחד העדים — שוטר בריטי. הדבר עורר הפתעה רבה, והקטיגור והשופטים הבריטיים תמהו: האם חל שינוי בעמדתו של הנאשם? אולם חיש מהר נתחוויר להם במה המדובר, ופניהם נפלו. מאיר הושיט לעד את ספרו של אבא אחימאיר — "רפורטג'ה של בחור ישיבה", שאחיו ונערתו קנו לו בתור מתנה שלושה ימים לפני כן. מתחת לדברי ההקדשה שהם כתבו בדף הפנימי, שורטט צלב קרס גדול ומתחתיו היה כתוב באנגלית משובשת: "הם עוד לא מתו". "ספר זה", אמר מאיר לעד הבריטי, "השארתי במכוניתך כשהחזרתה לי לכלא ביום ו' האחרון. כשהספר החזר לי, מצאתי כתובת זו עליו. הידוע לך מי כתב אותה?" העד נבוך, ונשיא בית הדין ביקש לראות את הכתובת, והעיר: "בוודאי שלא אנגלי כתב אותה, הרי כאן מצוייר צלב-קרס!"

"כן", השיב מאיר, "היטלר אמנם מת, אך תלמידיו וחברי בוויין אינם מביישים את תורתו".

למרות שמאיר סירב להכיר בסמכות בית המשפט הבריטי לדון אותו, ולא

השתתף בו, ניסה אחיו מספר פעמים במהלך המשפט להתערב ולהגן עליו. כצעד ראשון, המציא לבית הדין, עוד בטרם שהמשפט החל למעשה, תעודת-לידה רשמית שלפיה היה מאיר בן שבע-עשרה שנה ושמונה חדשים, ועל סמך תעודה זו דרש שיכירו בו כאפוטרופוס שלו, כך שיוכל להגן עליו גם בניגוד לרצונו. התעודה והבקשה הוגשו לתובע הצבאי, והלה התרגז מאד: כי אם אמנם תוכח התעודה כנכונה, הרי יתברר שמאיר היה רק בן חמש-עשרה כשהתגייס לצבא, ובזה ייגרם בזיון לצבא הבריטי, שגייס צעירים כאלה לשורותיו! התובע, המייגור סטאבס, ציווה, איפוא, לקחת את מאיר לבדיקה רנטגנולוגית לקביעת גילו. אצל הרופא הממשלתי, אך הלז אישר כי לפי הבדיקה שלו היה מאיר למטה מגיל שמונה-עשרה! המייגור סטאבס רתח מכעס ואמר לאחיו של מאיר שהוא יצווה לאסור את הרופא הממשלתי (שהיה יהודי), ושלח את מאיר תחת משמר כבד לבדיקה נוספת אצל רופא צבאי בבית-החולים בבאר-יעקב. הלה, שהיה קפטיין צבאי בריטי, בא לבית המשפט והעיד שהבדיקה הרנטגנולוגית שלו הוכיחה שמאיר בן עשרים וחמש, ועל-כך-פנים, למעלה מגיל עשרים ושלוש! אחיו של מאיר קם על רגליו וביקש רשות לחקור את המומחה הצבאי ולהוכיח את האבסורד שבדבריו, אך נשיא בית הדין סירב להרשות לו לעשות כן.

ביום ה', ה-3 באפריל 1947, בשעות אחר הצהריים, נסתיים המשפט נגד ארבעת הנאשמים, ובתום התייעצות של בית הדין שנמשכה 45 דקות, חזרו השופטים והודיעו כי מאיר ואזולאי נמצאו חייבים בכל שלוש האשמות שהובאו נגדם, ואילו יתר שני הנאשמים זוכו. אחיו של מאיר, שקיבל עתה את רשות הדיבור, ניסה שוב, לאחר שתיאר את תולדות חייו של מאיר ואת התנהגותו הטובה בצבא, לשכנע את בית הדין שמאיר היה רק בן שבע-עשרה ושמונה חדשים, וביקש לאפשר לו להביא עדים נוספים להוכחת הדבר. אבל נשיא בית הדין שיסעו ואמר שהשופטים משוכנעים שמאיר למעלה מגיל שמונה-עשרה ואינם רוצים לשמוע עדויות נוספות בענין זה. קרובי הנאשמים נשאלו אם ברצונם לומר משהו נוסף להקלת העונש. איש לא קם.

השופטים יצאו שוב להתיעצות לקביעת מידת העונש. כאשר חזרו כעבור עשרים דקות, הודיע נשיא בית הדין על גזר דין המוות נגד מאיר וחברו. השניים קמו על רגליהם והכריזו: "בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום!" לא ניתן לקרוביהם להיפרד מהם, והם הוצאו מבית הדין כששרשרות ברזל כובלות את ידיהם ואת רגליהם, והם נלקחו לתאי הנידונים למוות בבית הסוהר המרכזי בירושלים, שם הם נצטרפו לחמישה נידונים למוות אחרים, שארבעה מהם דינם אושר כבר על ידי מפקד הצבא: דוב גרונר, יחיאל דרזנר, אליעזר קאשני ומרדכי אלקחי. הנדון למוות החמישי, שדינו טרם אושר, היה צעיר בשם משה ברזאני, איש לח"י, שביום 9 במאוס, 1947, נתפש בקרן הרחובות רש"י ותחכמוני, בקרבת מקום למחנה הצבא הבריטי בשנלר, כשבכיסו רימון יד. הדבר קרה בשעות הבוקר המוקדמות של אותו יום, כששכונת מקור ברוך, בדומה לשכונות אחרות בירושלים, היתה תחת מצב צבאי שהוטל כגמול על הפצצת מועדון הקצינים "גולדשמידט"

בידי האצ"ל. שלושה שוטרים בריטיים שנסעו במכונית משוריינת, נתקלו במשה, הפתיעוהו בהתנפלים עליו מאחור, כיוונו אל גבו את תת-מקלעיהם ודרשו ממנו להוציא את ידיו מכיסיו. לאחר חיפוש בבגדיו נמצא הרימון והוא נאסר.

משפטו נתקיים בבית הדין הצבאי, שמונה ימים בלבד לאחר היתפשו, ביום ה-17 במאוס, ונמשך רק תשעים דקות. לאחר עדות שלושת השוטרים שתפשוהו, העיד עוד קצין בריטי שסיפר לבית המשפט כי הבריגדיר, מפקד הדיביזיה ה-9, שהופקד על מיבצע "היפו" (הוא מיבצע המצב הצבאי), נהג לעבור באותם הרחובות, שבסביבתם נתפש ברזאני. התובע הצבאי אמנם לא האשים את הצעיר במישרין בנסיון להתנקש בחיי המפקד הבריטי, כי הרי לא היתה שום הוכחה לכך, אך לדבריו כוונת המתנקש נראתה ברורה, ועצם נשיאת הרימון באותה סביבה צבאית יש בה משום סכנה רבה ...

משה סירב להעמיד לו סניגור, וכאשר נשיא בית הדין קרא את כתב האשמה ושאל אותו אם הוא מודה או מכחיש, לא השיב על השאלה ורק ביקש לומר מספר מלים. מבוקשו ניתן לו, והוא קם והכריז:

"העם העברי רואה בכם אויב ושלטון זר במולדתו. אנו, אנשי לח"י, לוחמים בכם לשחרור המולדת, במלחמה זו נפלתי שבי בידכם ואין לכם כל רשות לשפוט אותי. בתליות לא תפחידונו ולהשמידנו לא תצליחו. עמי וכל העמים המשועבדים ילחמו באימפריה שלכם עד חרמה".

משה סיים, ישב והחריש. פסק-דין המוות לא איחר לבוא, ומשה קיבל את ההודעה בשלוות נפש מוחלטת, חזר על קריאתו — "לא תפחידונו בתליות" ... והחל לשיך את "התקווה", אך השוטרים הפריעוהו משירתו; הם סחבוהו בכוח ממקום מושבו וכבלו את ידיו ורגליו בשלשלאות. לפני שהוצא מהאולם נשמעה קריאתו: "לישוב — חזק ואמץ".

וכך, כשהגיעו מאיר ואזולאי לתאי המוות, היו כבר שני התאים הקטנים תפויים בחמישה לובשי ארגמן: גרונר ודרזנר בתא האחד ואילו קשאני, אלקחי ומשה ברזאני בתא השני. למחרת היום, בערב פסח, הועברו מאיר ואזולאי לכלא עכו. אחיו של מאיר, שנודע לו על ההעברה, לקח עמו את חברתו של מאיר ונסעו ביחד בחג הפסח לעכו כדי לבקר. הם הורשו להיכנס למיבצר בשעות אחר הצהריים לביקור קצר, והם התראו אתו כשהוא עומד מאחורי סורג הברזל שבתא הנידונים למוות. מאיר הרגיש קצת לא בטוב בגלל כאבים בבטן, אך מצב רוחו היה איתן, והוא שמח מאד לבואם. לפני גמר הביקור הצליח אחיו להשפיע על הקצין ששמר עליו שירשה למאיר להתחבק עם נערתו. מאיר התמיר גחן אל פני נערתו ונשק לה כשידו האחת מחבקה בחיבוק עז.

ביום ג' היה למאיר ביקור נוסף בכלא עכו, והפעם באו אמו, אחותו ושני אחיו. הם עודדו אותו וניסו להשפיע עליו לחתום על בקשת-חנינה, שלדעתם תציל את חייו. אולם מאיר ענה להם בתקיפות: "כאשר שישה מיליון מאחינו הושמדו באירופה, מה עשיתם? לכל היותר נאנחתם. כעת שהענין נוגע לאחיכם, אתם מקימים רעש כזה?" והם לא הצליחו להזיזו מעמדתו. הוא רק ביקש מאחיו הגדול

שישתדל שיעבירוהו בחזרה לירושלים, מפני שהוא רצה להיות בחברתו של גרונר. למרות שההשתדלות נשאה פרי, וביום ב' שלאחרי כן, ה-14 באפריל, אמנם העבירו את מאיר ואת חברו לירושלים, לא נתמלאה משאלתו של מאיר לפגוש את דוב גרונר, כי בו ביום, בשעות המוקדמות של הבוקר, העבירו את דוב ואת שלושת חבריו, בלוויית משמר צבאי כבד, מבית הסוהר המרכזי בירושלים לבית הכלא בעכו. היתה זו העברה גורלית, כי לא עברו יומיים, והישוב העברי ואתו העולם כולו נחרדו לשמע הבשורה המרה של תליית גרונר ושלושת חבריו. בחשכת הלילה, באפתעה גמורה, בלי וידוי ובלי פרידה ממשפחותיהם, הועלו הארבעה לגרדום, כששירת "התקווה" על שפתותיהם. גרונר, דרזנר, קשאני ואלקחי, הי"ד, נקברו בבית העלמין בצפת, מקום בו, על אף העוצר שהוטל על העיר, התאספו כשלוש מאות איש לחלוק להם את הכבוד האחרון.

אבל כבד ירד על הישוב, ומחאות ואספות-אבל נערכו בכל המדינות, שבהן מתגוררים יהודים. לא עבר עוד יום, ומכה נוספת הונחתה על הישוב כשהשלטונות הודיעו שמפקד הצבא אישר את פסקי דין המוות על משה ומאיר, אף כי גזר דינו של אוולאי הומתק והוחלף במאסר עולם. ככה נשאר בתא הנידונים למוות בבית הסוהר המרכזי בירושלים שני הצעירים, מאיר, איש האצ"ל, ומשה, איש הלח"י, ששוב לא נפרדו עד לנשימתם האחרונה.

בינתיים הורצו לנציב העליון בקשות לחון את השניים על ידי אישים רבים, ביניהם: מר דוד בן-גוריון — בשם הסוכנות היהודית; מר יצחק בן-צבי — בשם הוועד הלאומי; הרבנים הראשיים — הרב הרצוג והרב עזריאל; הרב מאיר ברלין — בשם ההסתדרות העולמית של המזרחי; הרב י. מ. לויזן — בשם אגודת ישראל; מר י. רוקח — בשם עיריית תל-אביב; עורך-הדין א. לויצקי — בשם המשפחה; ולאחרונה גם על ידי פרופ. חיים ווייצמן, נשיא ההסתדרות הציונית, שכתב מכתב אישי לנציב העליון, בבקשה דחופה לחון את שני הצעירים.

בשבת באו לבקר את מאיר חברתו, אמו ואחיו, והם ניסו שוב פעם להשפיע עליו לחתום על בקשת חנינה. הם סיפרו לו על בקשות החנינה הרבות שהופנו לנציב העליון על ידי מנהיגי הישוב השונים, והם ציינו שלדעתם חתימתו תעזור להמתקת דינו. אולם מאיר עמד על דעתו וענה שהוא לא יחתום אלא אם כן אחיו יביא לו הוראה על כך מהארגון. בעת הביקור, מסר לו אחיו קופסא עם ממתקים ופירות שקיבל עבורו מצעיר וצעירה, שביקשו ממנו למסור זאת למאיר ולומר לו שזה שי מחבריו בקיבוץ בצפון הארץ. לאחר שהקופסא עברה את הביקורת הרגילה של שומריה, גילה בה מאיר לאחר מכן פתק שהיה מקופל בזהירות בתוך אחד הממתקים, ובו היה כתוב:

"למאיר היקר!
בהוקרה ובהערצה,
חזק ואמץ!
בשם חבריך בפלמ"ח
גדעון ומוסיה"

פתק זה גרם לו קורת-רוח מרובה ודמעות עמדו בעיניו, כי זה הראה לו שמלחמתו, למרות שבוצעה תחת דיגלה של האצ"ל, הוערכה גם על ידי חבריו בפלמ"ח, בה הוא קיבל את ראשית חינוכו הצבאי. ביחוד שמח לראות את חתימתם של גדעון ומוסיה, שלא ראה אותם מאז הפגישה בחיפה בחברת הקבוצה של ידידיה. חתימתם הוכיחה לו גם כי לא ירחק היום וכוחות ההגנה והפלמ"ח הגדולים ייחלצו גם הם למלחמת השחרור הסופית, שתביא בהכרח לגאולת העם השלמה ולהקמת המדינה העברית העצמאית. בהכרה זו היה לו קל יותר לגשת לקרבן האחרון והעילאי שנדרש ממנו: הקרבת חייו על מזבח העם, בצורה שתנחיל כבוד ללוחם העברי. כי כבר אז היתה ההחלטה בשלה בליבו לבצע את התכנית כפי שתוכננה: כבר בפגישתו עם אמו, אחיו ונערתו בשבת אמר להם שהחבל לא יעלה על צווארו... אולם הם לא הבינו עדיין את כוונת דבריו.

באותו יום אחר הצהריים נפגשו אחיו של מאיר ונערתו עם בא"כוח האצ"ל, במטרה לקבל את רשות הארגון שמאיר יחתום על בקשת החנינה. האיש הבטיח להם להעביר את הבקשה למיפקדה הראשית, והביע את תקוותו לקבלת התשובה למחרת. למחרת היום, ביום א', נפגשו שוב, ובא"כוח האצ"ל אמר שהוא אמנם טרם קיבל תשובה מהמרכז, אולם לדעתו האישית, תהיה התשובה שנותנים למאיר יד חפשיית, אם כי לדעת הארגון אינו צריך לחתום. באותו יום נפגש אחיו של מאיר, עם נציג אחר של האצ"ל (שהיה אחד ממשתתפי ההתקפה על תחנת הרכבת, ושבליילה שלאחר ההתקפה היה עצור ביחד עם שני אחיו של מאיר ב"קישלע" שבירושלים העתיקה) והלה מסר לו הוראה מפורשת בשם האצ"ל שמאיר יחתום על בקשת החנינה. לא היה סיפק בידי אחיו של מאיר לברר נקודה זו הלאה, כי כבר למחרת היום, ביום ב', א' באייר, בבוקר הורשה שוב לבקר את מאיר ביחד עם האם והנערה שלו. הפעם נתקיימה הפגישה בתדרו של מפקד בית הסוהר, מר ג'י. אחיו של מאיר מסר לו על הרשות שניתנה לו מהאצ"ל לחתום על בקשת החנינה. אך מאיר פיקפק בכך, ואז אמר לו אחיו שהוא נוטל על עצמו את האחריות לכך. אף על פי כן, היו צריכים לשדלו למעלה ממחצית השעה, ואמו בכתה ואמרה, שלעולם לא תסלח לו אם יסרב לחתום. לבסוף, לאחר התלבטות רבה, הבין מאיר שאם יסרב לחתום, הרי אמו ואחיו יצטערו כל ימי חייהם ויחשבו בליבם שאילו חתם, היה נשאר בחיים! כדי לחסוך להם את הצער הזה — התכופף וחתם על פיסת הנייר שהוגשה לו. אך באיזה כאב נפשי עשה זאת! הוא ידע אל נכון כי קרוביו יקירו לא הבינו את משמעותם המלאה של דבריו כשאמר להם בפגישה הקודמת: "החבל לא יעלה על צווארי". לאחר החתימה הוקל על לב קרוביו, באשר האמינו אמונה איתנה כי בזאת הוסרה סכנת המוות שרחפה על חייו. הם חיבקוהו אל ליבם ונפרדו ממנו במלים: "חזק ואמץ".

באותו יום, בשעה 4 אחר-צהריים, ניגשו אחיו ונערתו של מאיר לאחד הבתים שברחוב הלני המלכה, הגובל עם שטח בית הסוהר המרכזי שבמגרש הרוסים, ונעמדו על הגוזזתה של אחת הדירות שבקומה ב'. מבעד למשקפת הם השקיפו לעבר הרחבה שלפני הכניסה לכלא, שהיתה במרחק לא גדול ממקום עמדם. הם ראו את

מאיר ואת עמיתו משה, כשהם מטיילים הלך ושוב ברחבה, ושוטרי המשמר שומרים עליהם בפניה. מאיר הגבוה צעד בסמיכות למשה הנמוך ממנו, כששניהם לבושים בבגדי הארגמן של הנידונים למוות, ומשוחחים ביניהם בלחש. מדי פעם העיפו מבטים אל השמים ואל כיוון העיר העתיקה. ששכנה לא רחוק ממקום הילוכם. קשה לנחש את אשר שוחחו ביניהם באותה מחצית השעה של טיולם האחרון עלי אדמות: האם סיפר מאיר לחברו על מקום הולדתו בעיר העתיקה ועל מקום המקדש והר הזיתים שנודקרו ממול לחלון ביתו הישן, מקום בו הוא גודל עד לזמן שהוריו עברו לגור לעיר החדשה? ואולי דיברו על הזמנים הקדומים, עת העיר ירושלים היתה בתפארתה, כעיר מושגת, וכתבירה ממלכת יהודה הגדולה, ואילו עתה זרים אויבים שולטים בה? את זאת לא נדע לעולם. אולם, הנה נטתה השמש לשקוע לפאת מערב, צללים מוארכים של העצמים השונים החלו להתפשט על פני הארץ, ושני הצעירים, הנידונים למוות, נצטוו על ידי שומריהם להיכנס שוב לתא כילאם.

אחיו ונערתו של מאיר נטשו את מקום עמדם, ירדו מהבית והחלו לשוב לבתיהם. משום-מה היה להם רגש הקלה בלב, כי היתה להם האמונה כי מאיר אמנם יקבל חנינה, וגורדינו יומתק. בהרגשה זו הם נפרדו האחד מהשני. אולם גורלם של שני הצעירים הנידונים כבר נחרץ. באותו יום כתבו השניים לחבריהם: "אחים! שלום רב! קבלו את ברכתנו האחרונה ואל תישבר רוחכם באשר אנו משלמים בחיינו. אולם ננקום את נקמת דם ארבעת אחינו השפוף. כשם שכל כוח שבעולם לא יזיז אותנו מעמדתנו כן נקוה ששום כוח לא ישובר אתכם. אתם תשאו בכבוד את נס המרד והמשיכו עד אשר נגאל (ונגאל). אנו צועדים בגאון לקראת המוות. מ. פ. מ. ב."

התכנית המקורית היתה שמאיר ומשה יפוצצו את עצמם עם רימון היד שהוגנב לתאם, בשעה שהקצינים הבריטיים יבואו לקחתם לגרדום, וכך לבצע את רעיונו של שמשון: "תמות נפשי עם פלישתים". לזאת נתכוונו כאשר כתבו לחבריהם: " ... ננקום את נקמת דם ארבעת אחינו השפוף". אולם ברגע האחרון הם שינו את התכנית, מכיוון שהרב גולדמן, שבא באותו ערב לומר עמם וידוי, הודיע להם שלאחר גמר הוידוי ישאר בבית הכלא ויחזור אליהם אחר כך.

הרב גולדמן, שהוזמן על ידי שלטונות בית הסוהר, נכנס לתאם בשעה 9.30 ושהה במחיצתם כשעה וחצי. במשך זמן זה הסבו השלושה ודנו בענינים העומדים ברומו של עולם — על מוות ועל גזרה משמים, על גדולתו של ריבון העולמים ועל יעודו של העם העברי, על אהבת המולדת ועל קידוש השם. הרב הזכיר להם את עשרת הרוגי המלכות בימי רומי — את רבי עקיבא וחבריו, ואת הפרשה הארוכה של קידוש השם על ידי בני העם העברי דרך כל הדורות עד לימינו, ימי הדמים של שואת יהודי אירופה בידי היטלר. הרב גולדמן המשיך ואמר להם שעליהם להתגאות בזה שהם עומדים למוות על קידוש השם, ולמלא את יעודם בשלימות ומתוך אמונה עמוקה. השניים השיבו לרב כי חשבו היטב על מעשיהם מאז שנצטרפו לשורות הלוחמים, ידעו מה צפוי להם ולא נרתעו. הם משוכנעים שיש שכר

לפעולתם וכי הדורות הבאים יכירו בכך. הם המשיכו לשוחח על ענינים שבחיי נצח ומשה נזכר בספר "מנחת יהודה" שכתב הסבא שלו, ואילו מאיר ציין שאביו זקנו חיבר פירוש לספר "שיר השירים". הרב ענה להם ששני הספרים נמצאים בספרייתו והם המשיכו לשוחח על תוכן הספרים ועל חיי הנצח.

בשעה אחת-עשרה, אמר להם הרב, שמכיוון שהם עומדים למסור את נפשם על קידוש השם, אין צורך שיקרא בפניהם את הוידוי המקובל על החטאים, ובמקום זה הציע להם שיאמרו יחדיו את שיר ההלל לבורא: "אדון עולם". השניים הסכימו, אולם ביקשו מהרב דוקא לשיר את התשבחות לריבון העולמים. וכך, בין כותלי הכלא האפורים, ובמרחק צעדים ספורים מהגרדום, בקע לפתע קולם של השלושה, שבקול גדול שרו יחדיו את השיר שהיהודי המאמין אומר בתפילתו בכל בוקר:

"אדון עולם אשר מלך,
לעת נעשה בחפצו כל,
ואחרי ככלות הכל,
והוא היה והוא הווה,
והוא אחד ואין שני,
בלי ראשית, בלי תכלית,
והוא אלי וחי גואלי,
והוא נסי ומנוס לי,
בידו אפקיד רוחי
ועם רוחי גייתי;

בטרם כל יציר נברא,
אזי מלך שמו נקרא,
לבדו ימלוך נורא,
והוא יהיה בתפארה,
להמשיל לו, להחבירה,
ולו העזו והמשרה,
וצור חבלי בעת צרה,
מנת כוסי ביום אקרא,
בעת אישן; ואעירה —
ה' לי ולא אירא."

לאחר השירה, ביקש מאיר מהרב למסור את דבריו האחרונים:

"אני מבקש מהעם העברי שיבין אחת ולתמיד שאין מה לחכות יותר, כל זמן שעם טמא שורץ בארצנו ורוצה להשמידנו. המלים האחרונות שלי: למוות עם נשק בידיים מאשר לחיות עם הידדים כשהן מורמות למעלה. טוב למוות בכבוד מאשר לחיות בהשפלה. אני מבקש סליחה מאמי ומאחי על הצער שגרמתי להם ומקוה שהם יתגאו בי. אני מבקש מהמשפחה: אל יישבר רוחכם! אני מבקש סליחה מכל חברי ובאופן מיוחד מהרב אריה לוי, שהייתי תלמידו בתלמוד-תורה "עץ-חיים". אני מבקש במיוחד מחברתי שלא תישאר גלמודה ומשביע אותה על כך. אני מבקש ממנה שתתחתן ואם תזכה בבנים שתקרא לאחד מהם בשמי. אני מאחל לה כל טוב. לאחי אני מבקש להגיד שאני סולח לו, אם שיקר לי. אפילו אם זה היה באשמתו, אני מבקש שיסלחו לו. היחס אלי מצד השומר האנגלי היה אדיב."

לאחר שגם משה מסר את דבריו האחרונים למשפחתו, נפרד מהם הרב בברכת כוהנים, ולבקשתם קיבל מהם את הסיגריות והפירות שנתרו על מנת לחלקם בשמם לתבריהם בכלא. כפי שצויין קודם, אמר להם הרב שהוא נשאר בכלא ויחזור אליהם לאחר מכן. הם הפצירו בו שלא ישוב, אולם הוא עמד על דעתו שלא יעזבם עד הרגע האחרון.

כעשר דקות נשארו מאיר ומשה לבדם, כשהם מסתודדים בלחש. מכיוון שהתכנית המקורית של "תמות נפשי עם פלישתים" לא היתה יותר בתביצוע, בגלל נוכחותו

של הרב, הרי שיש לשנות את התכנית הזאת, ובמקומה לבצע את מה שעשו שאל המלך, שלקח את החרב ונפל עליה, ואלעזר בן יאיר וחבר לוחמיו על הר מצדה, שלקחו את נפשם כמו ידיהם ובלבד שלא יפלו בידי הערלים. הם מיהרו, איפוא במלאכתם, הצטנפו בפנינת התא, על מנת שהשוטר שעמד בפרוודור לא יראם, התחבקו ושמו את הרימון ביניהם על לוח ליבם. קראו "שמע ישראל, ה' אלוהינו, ה' אחד", ובמילה "אחד" הציתו את הגפרור והגישו אותו לפתילה. נשמעה התפוצצות אדירה ונשמתם של שני הצעירים עלתה בסערה השמימה. אכן, השניים מתו מות גבורה עילאית על קידוש השם, וקויים בהם במלואו הפסוק: "הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו; מנשרים קלו, מאריות גברו, לעשות רצון קונם, וחפץ צורם".

מעשה הגבורה העילאי של שני הלוחמים הצעירים, שבעמדם בודדים בתא כלאם למול הכוח האדיר של אויביהם, הצליחו להערים עליהם ולשים לאל את מוימותיהם, עורר גל של הערצה ביישוב העברי וברחבי העולם. יחד עם הצער הרב שנגרם לבני המשפחות ולישום כולו עקב מותם ההירואי של שני הלוחמים הצעירים, נמוג גם רגש ההתעודדות והגאווה על הצורה הנשגבה שבה הגיעו חייהם של השניים לקיצם. בשעת בוקר מוקדמת, כאשר כל העיר היתה תחת משטר של עוצר חמור שהחל עוד בשעות הערב המוקדמות, באו קציני משטרה יהודיים לבשר את הבשורה המרה לבני משפחותיהם של מאיר ומשה: הקצינים עמדו בדלת עם ראש מורכן, ובני המשפחות הבינו מיד במה המדובר; אולם כאשר הקצינים מיהרו לספר את האופן שבו הגיעו חייהם של הצעירים לקיצם, באה הרווחה לליבותיהם של בני המשפחה: העצב העמוק כאילו פינה את מקומו לרגש הגאווה.

בני המשפחות קיבלו רשינות מיוחדים להשתתף בהלוויה, שנתקיימה בבוקרו של יום שלישי, ב' באייר תש"ז, (22.4.47), ומלבדם הוזמן גם הרב אריה לוי, רבם של האסירים. הלווייה יצאה מחדר המתים שבמגרש הרוסים, ובליווי משמר צבאי כבד, המשיכה בדרכה לעבר בית העלמין שבהר הזיתים. קיברותיהם ניכרו במקום המשקיף בדיוק לעבר הר המוריה, המקום בו עמד אברהם אבינו את יצחק בנו. קיברו של מאיר נמצא גם בשכונת לקיברו של אביו, ר' אליעזר ז"ל, ולקיברו של אביו זקנו, בעל החיבור על ספר "שיר השירים". לפני סגירת הגולל, הספידו את החללים הרב אריה לוי וכן אחיו של מאיר.

על המצבה שהוקמה לאחר מכן על קיברו של מאיר, נחרתו המלים: "הוא נפטר ביום כ"ד באייר תש"ז, כרע שכב כארי". פ"נ ר' יצחק ז"ל, נפטר ביום כ"ד באייר תש"ז, כרע שכב כארי. הקדוש מאיר הי"ד, כרע שכב כארי. בן הר"ר אליעזר פיינשטיין ז"ל, נפטר ביום כ"ד באייר תש"ז, כרע שכב כארי. שיעלה קרבן על מזבח האומה, במוותו מות גבורים באביב נעוריו.

ביום שלישי, ב' אייר תש"ז, נפטר גם הרב אריה לוי, רבם של האסירים. על המצבה שהוקמה לאחר מכן על קיברו של אריה לוי, נחרתו המלים: "הוא נפטר ביום כ"ד באייר תש"ז, כרע שכב כארי". פ"נ ר' יצחק ז"ל, נפטר ביום כ"ד באייר תש"ז, כרע שכב כארי.

פעמי הגאולה והקמת מדינת ישראל

אם חשבו הבריטים שבגלותם יד חזקה ובהעלותם לגרודם את לוחמי החופש העבריים שנפלו בשביים, כביטוי ל"יד חזקה" זו, ידכאו את המרד וירתיעו את הישוב ואת העם היהודי מהמשך מלחמתו לתקומה במולדתו הקדושה, הרי טעו טעות מרה: כי את גלגלי ההיסטוריה אין להשיב אחור, והמרד נגד השלטון הבוגד לא רק שלא שכך וירד בעצמתו, אלא להיפך, הלך והתעצם, קיבל ממדים גדלים והולכים והקיף שכבות וזוגים שונים של בני הישוב העברי בארץ ושל העם העברי ברחבי העולם כולו. היתה זו מלחמת דרוור לנפש האומה, וחישי מהר נוכחו גם הבריטים עצמם לדעת כי הם לא יוכלו לה; ולמרות העובדה שעד לרגע האחרון של פינויים מהארץ, ניסו בכל מיני דרכים ובכל האמצעים שעמדו לרשותם לדכא ולרסן את תנופת המאבק, כפי שנראה להלן, הרי היו אלה כבר פעולות נואשות, פעולות שבביצוען נכנסו יותר שיקולים של הצלת יוקרה ונקמה מאשר אמונה כנה בייעילותן ובאפשרות המעשית לנצחון השלטון שלהם בארץ.

המאבק שלנו נמשך בשלושה מישורים שונים: במישור האחד — פעולות המחתרות הצבאיות שנמשכו ללא הרף וללא הפוגה ופגעו במיתקני השלטון והצבא ובקווי ואמצעי התחבורה שלהם; במישור השני — בהעפלה "בלתי ליגלית" עצומת ממדים, שאורגנה בידי המוסד לעליה ב' של ההגנה; ובמישור השלישי, המישור המדיני — פעולות המאבק הפוליטי העז של הנהגת הישוב, בעזרת מנהיגי הציונות ברחבי העולם. שלושת המאבקים האלה היו שלובים ומעורים זה בזה, כששני הראשונים תומכים תמיכה אדירה במאבק המדיני העיקרי.

כפי שהוזכר כבר בפרק הקודם, נאלצו הבריטים להעביר את בעית ארץ-ישראל לארגון האומות המאוחדות, וכבר בראשית אפריל 1947, ביקשו מושב מיוחד של עצרת האומות המאוחדות לטיפול בבעיה. המושב נפתח ביום 28 באפריל במרכז האו"ם בלייק סאקס שבניו-יורק, בשמיעת עצומותיהם של הדוברים הערבים והיהודים, כשבשם היהודים מופיע, בהופעה רבת-רושם, הד"ר אבא הלל סילבר, יושב ראש האגף האמריקאי של הסוכנות היהודית. הבריטים התנגדו אמנם בתחילה להזמנת בא-כוח הסוכנות היהודית, בטענה שהוא לא ייצג מדינה סובריינית, אולם התנגדותם לא נתקבלה. כפי שנראה להלן, ניסו הבריטים במשך כל זמן דיוני האומות המאוחדות בבעיה להכשיל את האו"ם ולמנוע את השגת הפתרון הצודק.